

Kuva: Mika Vartiainen; Elli Rintalan (ohj. & käsikirj.) videoteos *Väylä* (2009), kuvaaja Mika Vartiainen

ILONA HONGISTO

Sinistäkin sinisempää

Valkokangas on vielä musta, mutta äänentoistolaitteet työntävät saliin rantaan lyöviä aaltoja. Hetken kuluttua edessä avautuu vaalea pilviverho, jonka raoista katse tarttuu alla tummana levittäytyvään merenpintaan. Kameran siirtyessä pilvien alle kuva jakautuu synkkänä vellovaan vesimassaan ja linjaansa etsivään horisonttiin. Ääniraidan rauhallinen aallokko yhtyy kameran lähes unenomaiseen liikkeeseen meren pinnalla.

Kamera pudottaa lopulta horisontin pois kuva-alasta ja kääntyy jyrkästi kohti pärskeitä. Meren yksityiskohdat saavat outoja muotoja. Vaahtopäitä tuntuu kahlitsevan kaikkialle ulottuva rikkumaton pintakalvo. Ikään kuin jokin vedelle vieras elementti pingottuisi laineitten päälle. Kulmikkaan leikkauksen jälkeen kuvan täyttää massiivinen tankkeri, joka kyntää merta kuvarajoja rikkoen.

Elli Rintalan dokumenttielokuva *Väylä* (2008) taittaa matkaa tutun ja vieraan, raskaan ja kevyen rajalla. Teos, jonka kansainvälinen nimi on *Oil Blue*, seuraa öljylaivan reittiä halki Suomenlahden kohti rannikolla sijaitsevaa jalostamoa. Jättimäisen säiliöaluksen eteneminen on epätodellisen vaivatonta ja sulavaa. Laivan kulkua rytmittävät arkiset ihmistyötehtävät rajavartiolaitoksen tarkkailulenkoista rantautumista ohjaavien luotsien toimintaan, mutta taittuva taival ja veteen piirtyvä kulku-ura näyttävät lähes omalakisina.

Väylä nojautuu vastakohtiin, jotka tuottavat etäisyyden kuvattaviin maisemiin. Ikään kuin nykyisyyttä katsottaisiin jostain toisesta ajasta. Suomenlahti ei nyt ole kansallismaisemaa, ei mökkirantaa, eikä mitään risteilyaluksen kannelta koettua. Näkymät rantakallioista ja -vedestä tuntuvat kaukaisilta. Meri on osa jotakin peruuttamattoman vierasta. Loittonemisen tuntu saa kysymään, ymmärrämmekö toimintamme seuraukset aina

vasta myöhemmin, silloin kun jo katsomme tapahtumia etäältä.

Maisema käy alakuloiseksi, ja melankolista on musiikkikin. Sumusireenin valitusta varioiva, käyrätorven aloittama teema kulkee koko reitin avomereltä jalostamoon asti.

Väylä ei kuitenkaan jää ulapalle. Kun tankkeri lähestyy satamaa, se kääntyy kohti laituria ja paljastaa kylkeensä maalatut kirjaimet: Neste, Porvoo. Äkkiä ollaan tietystä, nimetyssä paikassa.

On yö. Öljysatama muistuttaa suurkaupunkia tuhansine pimeää uhmaavine valopisteineen. Jalostamossa raaka-aine muuttuu polttonesteeksi, lämmönlähteeksi tai jatkojalostuksen raaka-aineeksi ja leviää arjen joka kolkkaan. *Väylän* viimeisessä kohtauksessa jalostamon piipuista purskahtelee tasaisin väliajoin tuotantoprosessiin kuuluvia tulipaasia, joiden rytmistö muistuttaa hengitystä. Öljy on kääntynyt säilöttävästä ja kuljetettavasta hyödykkeestä yhteiskunnan respiraattoriksi, koneeksi, joka säätelee toimintamahdollisuuksiamme.

Piippujen syöksemät lieskat eivät voi olla muistuttamatta myös öljyn tahrimesta lähisodista. Ensimmäisen Persianlahden sodan liekkikentät taltioituivat Werner Herzogin dokumenttielokuvaan *Lektionen in Finsternis* (1992). Kuwaitin paloja sammuttamaan saapuneet yhdysvaltalaisjoukot nähdään syyttämässä öljylähteitä tuleen. Roihut muodostavat kuumuudesta väreilevällä aavikolla apokalyptisen vision. Liekkien ohella Herzog kiinnittää huomiota hiekkamaisemaa rytmittäviin maastokohtiin. Ne näyttävät kirkasvetisiltä lammilta. Kuvaushelikopterin liikkeessä lähemmäs elämänlähteet paljastuvat maata peittäviksi öljykentiksi. Öljy on ottanut veden paikan.

Väylän öljy on vielä säiliöissä. Vesi velloo näennäisen vapaana, mutta elokuva painaa meren pintaan raskaan tuhon mahdollisuuden.